

SAKSBEHANDLER
Ole Grimsrud

INNVALGSTELEFON

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
15/01034-14

DERES REF.

DERES DATO

ARK. P - Plansaker
353 Ørland kom. - ST

VÅR DATO
09.08.2016

Sigmund Skaret
Hoøyveien 89
7142 UTHAUG

Avslag på søknad om dispensasjon for midlertidig ilandføring og lagring av masser på Skardet, gnr. 74, bnr. 6, Ørland kommune, Sør-Trøndelag, jf. kulturminneloven § 8 første ledd

Konflikt med gravrøys «Nøkkelhaugen» id. 67098

Vi viser til epost fra Sør-Trøndelag fylkeskommune, datert 26. juni 2016 vedlagt søknad av 17. juni 2016 om dispensasjon fra kulturminnelovens bestemmelser for midlertidig ilandføring og lagring av steinmasser på Skardet, gnr. 74, bnr. 6 i Ørland kommune.

Tiltaket vil medføre utilbørlig skjemming av en gravrøys, «Nøkkelhaugen», som er automatisk fredet i medhold av lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kml) § 4 første ledd pkt. j. I henhold til kml § 3 første ledd er ethvert inngrep som kan medføre skade mv på automatisk fredete kulturminner, herunder utilbørlig skjemming, forbudt med mindre det foreligger tillatelse etter kml § 8. Riksantikvaren er rette myndighet til å gi slik tillatelse, jf. forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven, § 1 nr. 1.

Vedtak

Med hjemmel i kml § 8 første ledd fatter Riksantikvaren følgende vedtak:

Riksantikvaren finner ikke å kunne tillate omsøkt ilandføring, mellomlagring og transport av steinmasser på Skardet, gnr. 74, bnr. 6, Ørland kommune. Tiltakene er vurdert å medføre utilbørlig skjemming av automatisk fredet kulturminne, gravrøysa «Nøkkelhaugen» id. 67098.

Klageadgang

Vedtaket kan påklages innen 6 uker fra mottakelsen av dette brev, jf. kml § 8 første ledd tredje punktum. En eventuell klage rettes/adresseres til Klima- og Miljødepartementet, men sendes Riksantikvaren.

Beskrivelse av kulturminnet

Nøkkelhaugen er den største gravrøysa i Sør-Trøndelag og blant de største i Norge med en diameter på ca. 35 meter. Den er om lag 3 meter høy. Allerede i forhistorisk tid har størrelsen imponert ettersom navnet «Nøkkelhaugen» trolig er en forvansking av det gammelnorske «Mikillhauginn» som betyr storhaugen. Både størrelsen og beliggenheten er spektakulær. Den ligger svært synlig mot kystleia og tverrforbindelsen inn Trondheimsfjorden. Dette er neppe en tilfældighet. En slik plassering av store røyser langs kysten har av arkeologer blitt tolket som maktsymboler og signal om at en høvding eller annen viktig person hadde kontroll over området. Synlighet fra sjøen var vel så viktig som fra landsiden. Haugen antas å være bygd i bronsealderen.

Røysa er ganske godt bevart. Den har en grop midt i med et tilsynelatende sammenrast gravkammer i bunnen. De aller fleste slike monumentale røyser har vært utsatt for plyndring. Dette kan godt ha foregått i forhistorisk tid. En god del stein skal i følge opplysninger ha blitt brukt til steinsetting av dreneringsgrøfter. Det er ellers få moderne inngrep i de nærmeste omgivelsene til røysa.

Beskrivelse av det omsøkte tiltak

Kystplan as har på vegne av grunneier Sigmund Skaret utarbeidet en plan for midlertidig ilandføring av steinmasser med lektere. Det har også blitt satt av områder for mellomlagring av steinmasser samt areal for transport. Tiltaket har i følge søker en tidsperiode på ti år. Den delen av arealet som er registrert som fulldyrket, men brukes til beitemark i dag, kan i følge søker tilbakeføres. Behovet for lagerareal for masser er knyttet til logistikken med levering og effektiv tømning av båttransporten. Det midlertidige kaiområdet er planlagt på nordsiden av Vorphaugen. Denne fjellknausen ligger igjen rett nord for Nøkkelhaugen. Det er først og fremst utbyggingen av Ørland kampflybase og tiltak som følge av dette som er den viktigste årsaken til det foreslåtte tiltaket.

Området er i kommuneplanens arealdel angitt som hensynssone bevaring av kulturmiljø H570_2, hvor Nøkkelhaugen er markert båndlagt som H730 etter kulturminneloven.

Planutvalget i Ørland kommune vedtok 10. september 2016 å gi dispensasjon for tiltaket fra kommuneplanens arealdel og fra plan- og bygningsloven § 1-8 *Forbud mot tiltak mv. langs sjø og vassdrag*. Vedtaket ble gjort mot rådmannens innstilling. Kulturminnevernet i Sør-Trøndelag fylkeskommune ønsket å klage på dette vedtaket, men fikk ikke medhold i Fylkesutvalget. Klagen ble derfor oversendt Riksantikvaren.

Sør-Trøndelag fylkeskommune uttaler

Saken har en lang forhistorie hvor Ørland kommune allerede i 1997 gjorde vedtak om at man kunne ta ut steinmasser nær Nøkkelhaugen. Forslaget kom opp igjen i 2014 da søker ble gitt dispensasjon fra kommuneplanens arealdel.

Fylkesrådmannen har vært i kontakt med Forsvarsbygg for å få bekreftet eller avkreftet om Forsvaret ønsket en tilrettelegging på Vorphaugen for ilandføring av masser. Forsvarsbygg har framholdt at de ikke har interesser i saken. Pr. i dag blir det for øvrig transportert inn steinmasser til utbyggingen av kampflybasen fra andre anløpssteder.

NTNU Vitenskapsmuseet uttaler

Nøkkelhaugen inngår i en gruppe gravrøyser av monumental karakter fra bronsealderen ved innløpet av Trondheimsfjorden. Fra en nå fjernet gravrøys av samme størrelse er det bevart en dekorert gravhelle. Røysene har det til felles at de ligger i et landskap som er lite preget av moderne forstyrrelser, slik at den forhistoriske landskapskonteksten kommer tydelig fram. Røysene utgjør dermed en viktig kilde til kunnskap om både bronsealderens kosmologi og forhistorisk ferdsel. Bortsprenning av masser nord for Vorphaugen vil etterlate sår i landskapet sett fra sjøsiden som vanskelig vil kunne tilbakeføres til det opprinnelige. I dag framstår også bakgrunnen for plassering av røysa i bronsealderen som tydelig, til tross for landskapsendringer de siste 3000 årene. NTNU Vitenskapsmuseet mener de omsøkte tiltakene vil virke utilbørlig skjemmende på gravrøysa ved at inntrykket av røysas opprinnelige landskapskontekst og dermed den opplevelsesverdi svekkes i vesentlig grad. Museet fraråder at det gis dispensasjon fra kulturminnelovens bestemmelser for det omsøkte tiltaket.

Riksantikvarens merknader og begrunnelse for vedtaket

Riksantikvaren skal verne om kulturminner og kulturmiljø som en ikke-fornybar ressurs. Etter kulturminneloven og de nasjonale miljømålene knyttet til automatisk fredete kulturminner bør det bare gis tillatelse til inngrep i slike i de tilfeller der et avslag vil medføre så store private eller samfunnsmessige konsekvenser at det ikke står i et rimelig forhold til kulturminnets verdi.

Allerede i 1965 ble det oppnevnt et «Utvalg for sikring av høyt prioriterte fornminner» etter forslag fra Norsk Kulturråd og med godkjennelse av Kirke- og Undervisningsdepartementet.

Mandatet var «å sette opp lister over de av våre mest storslåtte minner fra oldtiden som bør sikres for fremtiden gjennom en utvidet fredning og restaurering. Utvelgelsen av disse fornminnene må skje i landsmålestokk, og listen bør bare omfatte monumenter som også etter internasjonal målestokk er på høyeste plan.» Nøkkelhaugen ble av utvalget vurdert å være en verdig kandidat for denne lista. De la vekt på at den lå velbevart i et urørt landskap. «Men virksomheten på Ørlandet er ekspansiv og et passende område rundt røysa bør sikres i tide.» Dette verdifulle kulturlandskapet har altså fått ligge uberørt av vesentlige inngrep siden den gang. Ørland kommune har hittil tatt dette ad notam og i samarbeid med fylkeskommunen sørget for skjøtsel av haugen og dens omgivelser.

Det foreslås at terrenget planeres på nordsiden av Vorphaugen. Ved befaring i november 2015 ble terrenget oppgitt å skulle senkes med sju meter. Imidlertid viser to skisser fra Kystplan as at planeringen vil medføre en betydelig større terrengsenkning.

Riksantikvaren finner den tilsendte planen fra Kystplan as lite utfyllende. Riksantikvaren anser at de planlagte inngrepene vil virke sterkt visuelt forstyrrende på det høyt prioriterte automatisk fredete kulturminnet Nøkkelhaugen. Både sår i landskapet ved det foreslåtte kaiområdet, men også steinhauger med mobilt knuseverk og ny vei for tungtrafikk vurderes som utilbørlig skjemmende for det svært nærliggende kulturminnet, jf. kml § 3. Riksantikvaren er uenig i at tiltaket fremstilles som tidsavgrenset. Et bortsprengt fjellparti kan vanskelig tilbakeføres, selv med stedlige torvmasser som «kamufasje».

Riksantikvaren legger også vekt på at kommuneplanen nylig har vært rullert uten at man i denne prosessen har avsatt området som massetak/ilandføring. Utbyggingen av rullebanen på den nye kampflybasen er kommet et godt stykke på vei og behovet for tilførsel av steinmasser er tilsynelatende allerede dekket. Etter en samlet vurdering mener Riksantikvaren at det ikke kan innvilges dispensasjon for gjennomføring av det omsøkte tiltaket.

Vennlig hilsen

Isa Trøim(e.f.)
seksjonssjef

Ole Grimsrud
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent

Kopi til: Sør-Trøndelag Fylkeskommune - Regional utvikling - Areal, Postboks 2350, Sluppen,
7004 Trondheim/ NTNU - Vitenskapsmuseet, -, 7491 TRONDHEIM/ Ørland kommune,
Postboks 401, 7129 BREKSTAD